

УДК 81'255.4:82-1:003.2[811.521+811.58+811.111+811.161.2+811.161.1]

В. Пирогов, канд. філол. наук, доц.
Київський національний лінгвістичний університет, Київ, Україна
pirogov_ukremb@hotmail.com

КОНЦЕПТУАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКЕ І ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЧНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ ТРАНСФОРМАЦІЙ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ ПОЕТИЧНОГО ТЕКСТУ З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ЯПОНСЬКОЮ І КИТАЙСЬКОЮ: ПОРІВНЯЛЬНО-ТИПОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ

Досліджено проблеми перекладу і перекладності поетичного тексту з погляду відмінностей між різноструктурними мовами з дихотомічно протилежними системами письма – буквено-фонетичного та ієрогліфічного, якими, зокрема, з одного боку, є мови індоєвропейського ареалу, а саме: англійська, українська і російська, а з другого, мови Східноазійського регіону – японська і китайська. За основу дослідження взято вірш Роберта Бернза "A Red, Red Rose", перекладений зазначеними мовами. Переклад, а точніше, інтерпретація ментального коду англійської писемної традиції і відповідно поезії засобами японської / китайської мов вимагає пошуку способу його трансляції, зокрема, в ментальний код японської або китайської поетичної традиції. Отже, пропонується методика трансляції концептів європейської ментальної культури у формат дихотомічно протилежних японської та китайської культур. Під час перекладу цього вірша з англійської (фонетичної) японською (ієрогліфо-силабічною) або китайською (логографічною) мовами спроба передати думки і почуття поета, втілені в контексті оригіналу, за допомогою ієрогліфів, структурні й семантичні властивості яких дихотомічно протилежні буквеним графемам англійського письма, треба здійснювати істотні лексичні та граматичні перетворення, які не дозволяють повною мірою зберегти ідентичність оригіналу. Такий переклад можна вважати радше спробою використати ієрогліфи як фонетичні знаки. Водночас заміна слів, репрезентованих фонемним способом (буквами) на цілісні графо-семантичні одиниці (ієрогліфи), призводить, з одного боку, до втрати специфічних конотацій оригіналу, а з другого, до виникнення семантичної інтерференції. Тільки у разі отримання більш-менш успішного результату можна вважати мету адекватного перекладу виконаною.

Ключові слова: японська мова, китайська мова, англійська мова, українська мова, російська мова, поетичний текст, дихотомія "Схід-Захід", дихотомічно протилежні системи письма, культурна дихотомія, релігійна дихотомія, опозиція "свій-чужий", концепт, переклад.

Мета статті – розглянути проблему перекладу й перекладності поетичного тексту з погляду системної дихотомії "Схід-Захід", у якій Схід охоплює Східну Азію (зокрема Японію і Китай), а Захід – Європу, більш конкретно – країни, об'єднані християнською ментальністю. Актуальність проблеми визначається, по-перше, тим, що вона малодосліджена у вітчизняному сходознавстві; по-друге, тим, що отримані результати дають можливість виявити нові теоретичні закономірності та визначити шляхи їхнього практичного застосування в галузі художнього, зокрема поетичного, перекладу.

Найбільш близькою до теми нашої роботи є стаття О. М. Городецької "Поетика ієрогліфа", у якій автор зазначає, що внаслідок лінгвістичної протилежності "китайської грамоти", в якій відсутні категорії, властиві європейським мовам, зміст і форма китайської поезії виявляються питаннями різного рівня [Городецкая, 2002, с. 17]. Співзвучні думки висловлює з цього приводу Е. Паунд, який, зокрема, наголошує, що ідеальний перекладач інтуїтивно вживається в душевний стан автора оригіналу та імпровізує засобами своєї мови його сутнісну подібність [Паунд, 1982, с. 250]. А. В. Калашнікова зауважує, що однією з властивостей ієрогліфа, яка взагалі не відчутна для європейця, є образопороджуюча енергія ієрогліфічного знака, тому під час перекладу з європейської мови китайською, або японською, необхідно перетворювати звуковий образ на зоровий [Калашникова, 2012, с. 125], що видатний японознавець Є. В. Маєвський позначив терміном "очесловіє" [Маевский, 2001].

Передусім слід зауважити, що дихотомія "Схід-Захід" складається із таких важливих підсистем, як: по-перше, культурна дихотомія, тобто поділ культур Сходу і Заходу з погляду опозицій "духовність – матеріальність", "природно-орієнтована логіка мислення – формальна логіка мислення" тощо; по-друге, релігійна дихотомія, зокрема, християнство (віра в єдиного бога, образ Ісуса Христа і Матері Марії Богородиці) – буддизм (образ Будди, ідея очищення й перетворення на Будду), або Синтоїзм (богиня Аматерасу, божества *ками*, духи померлих предків тощо). Для китайської культури це Даосизм і постать Лао-Цзи, а також Конфуціанство, постать та

ідеї Конфуція. Нарешті, це письмова дихотомія "буквено-фонетичне – ієрогліфічне письмо".

За переконанням Л. Ліу, пласти культурних і мовних відмінностей народів, що належать до різних полюсів цивілізаційної парадигми "Схід-Захід", нездоланно великі [Liu, 1995, p. XV], тому для того, щоб перекласти культурно специфічний, зокрема поетичний, текст, створений мовою, дихотомічно протилежною мові перекладу, треба насамперед зрозуміти його ментально-філософське підґрунтя, а для цього необхідно увійти в середовище іншої культурної реальності й розібратися в її суті. Це вимагає великої та кропіткої інтелектуальної роботи перекладача [Пирогов, 2017, с. 135].

Важливо зазначити, що, на відміну від носіїв "західного" менталітету, в основі якого є буквено-фонетичний спосіб актуалізації мислення, менталітет представників традиційної східноазійської культури детермінований межами операційного ієрогліфічного простору, базисом якого є квадрат [Ієнага, 1972, с. 13] (рис. 1–3).

Рис. 1. Ієрогліф, який у вузькому сенсі позначає лексему "поле", а в широкому – Всесвіт

Рис. 2. Гексаграма № 63. Назва: 既濟 ("Вже врівноважено")

我爱如玫瑰,
六月红蔷薇。
我爱如乐曲,
妙奏声袅袅。

Рис. 3. Уривок з вірша Р. Бернза "My Love is like a Red, Red Rose" у перекладі старокитайською мовою вен'янь

У зв'язку з вищезазначеним виникає запитання: "Яким має бути творчий метод перекладача поезії з, умовно кажучи, європейської "фонетичної" японською "ієрогліфосилабічною" або китайською "ієрогліфічною" мовами?" Якими засобами можна викликати у читача перекладу такі ж почуття, що виникають у носіїв мови оригінального вірша? І чи можливо це взагалі? Головною передумовою, на нашу думку, є розуміння підтексту, який містить систему відповідних реалій і концептів. Отже, завдання перекладача полягає, передусім, у *розкритті суті та прихованого змісту реалій і концептів, що містить оригінал*.

Спробуємо знайти роз'яснення до цих положень у творі видатного японського буддолога, філософа і психолога Тейтаро Судзукі (鈴木 貞太郎) "Дзен і японська культура" (禅と日本文化), який пише: "<...> вчення буддизму має свій особливий метод пізнання, який полягає в безпосередньому проникненні до таємниці буття. Тому дзен і японське сприйняття мистецтва пов'язані родинними узами. Ця спорідненість виникає з визнання найвищої значущості життя, таємниці якого є в основі справжнього витвору мистецтва" [Судзукі, 2003, с. 10].

Розглянемо переклади уривка вірша Р. Бернза "My Love is like a Red, Red Rose" японською, китайською, українською та російською мовами (рис. 4).

O my love's like a red, red rose
(O, my love is like a red, red rose)

Яп. ああ、わたしの愛は赤い、赤い薔薇のように

Ах, моє кохання як червона, червона ружа

Кит. 啊，我爱宛如一朵红红的玫瑰

Моя кохана яскравіша за ружу

Укр. Моя любов – червоний жар

Рос. Любовь, как роза, роза красная,

That's newly sprung in June
(That is newly sprung in June)

Яп. 六月に咲き誇る

Що палко розцвітає в червні

Кит. 在六月绽放

Що розцвітає в червні

Укр. Троянди у саду.

Рос. (не перекладено)

O my love's like the melody
(O, my love is like the melody)

Яп. ああ、わたしの愛はメロディのように

Ах, моє кохання як мелодія

Кит. 啊，我爱宛如那一曲旋律

Моя кохана легка, як мелодія

Укр. Моя любов – мелодія,

Рос. Любовь моя – как песенка,

That's sweetly played in tune
(That is sweetly played in tune)

Яп. 調和を以てやさしく奏でる

Солодко плететься в лад

Кит. 甜美地弹唱 (回荡)

Що співучо плететься, зворушливо і барвисто

Укр. Солодка, як в меду.

Рос. С которой в путь иду.

**Рис. 4. Уривок вірша Р. Бернза
"My Love is like a Red, Red Rose"**

у перекладі японською, китайською, українською та російською мовами (у дужках наведено переклад вірша сучасною англійською мовою)
[Бернс, 1982; 2014; ロバート・バーンズ, 2002; 苏格兰诗人, 2009]

На нашу думку, важливою умовою здійснення адекватного перекладу поетичного тексту в системі різноструктурних мов є трансляція концептів однієї ментальної

культури у формат іншої. Оскільки для свого дослідження ми вибрали всесвітньо відомий вірш Р. Бернза про кохання, в якому шотландський поет-романтик порівнює кохану дівчину з червоною трояндою, то почнемо з розгляду концепту *любов-кохання* в досліджуваних нами культурах і мовах.

Структура кожної цивілізації визначає властиву їй концепцію *любов-кохання*. Зокрема, Новозавітна концепція висуває на перший план самопожертву, турботу, дарування. Християнська милосердна любов не є наслідком особистої симпатії чи захоплення іншим; у ній актуалізується, передусім, доброта людини, що потенційно містилася в ній і до зустрічі з певною конкретною особою [Гусейнов, Апресян, 2000, с. 278]. У протестантизмі, одному з напрямів християнства в Шотландії, любов розглядається як саме буття, найголовніша цінність, що, як можна вважати, справило значний вплив на виховання і погляди Роберта Бернза. У Китаї найбільш очевидними джерелами впливу на концепцію відносин між чоловіком і жінкою були такі чинники, як соціальна приниженість жінок та інтелектуальна винахідливість чоловіків. Конфуцію ж належить вислів "любов – початок і кінець нашого існування. Без любові немає життя. Тому любов є те, перед чим схиляється мудра людина". З другого боку, відповідно до вчення Дао, головне – безмежно любити Всесвіт і все, що живе в ньому [Конфуцій...].

В Японії відкритий прояв кохання чоловіка до жінки протягом усієї історії Країни Сходу Сонця сприймався і сприймається як слабкість, яка несумісна із самурайською традицією [Пирогов, 2008, с. 185]. Концепція кохання поряд із визначенням у ній статусу жінки доволі яскраво й категорично висвітлена у творі славетного японського поета й буддійського ченця Кенко Хосі: "Чоловік, який не тямить у коханні, був він хай би наймудрішим, насправді є неповноцінним і викликає таке ж почуття, як дорогий кубок без дна" [Кэнко Хоси, 1970, с. 46]. "<...> за природою всі жінки сплутані. Вони глибоко егоїстичні, надзвичайно жадібні, правильного Шляху не відають і дуже легко піддаються одним лише вадам, а що стосується володіння мистецтвом розмови, то вони не можуть відповісти, навіть коли їх запитують про щось просте. Жінка – це істота нещира і дурна. Надзвичайно прикро, коли хтось, хто домагаючись прихильності жінки, підкорюється її примхам" [Кэнко Хоси, 1970, с. 9, 94, 180].

Що стосується концепції кохання в українській філософській традиції, то в ній на особливу увагу заслуговують погляди Григорія Сковороди, який вважав кохання найбільш приємним, солодким і життєдайним почуттям. Водночас він чітко розмежовував любов тіл і "вічну любов вічних душ", завдяки чому заклав основи поняття "феномен любові" [Григорій Сковорода...].

У російській філософській традиції любов розуміється як такі відносини між чоловіком і жінкою, за яких: а) між ними відбувається повний і постійний обмін; б) один може цілком втілюватися в іншому; в) їхні стосунки побудовані на взаємодії і спілкуванні; г) зв'язок між ними має неодмінно взаємний характер. Завдяки таким взаєминам, на думку філософа В. Соловйова, створюється нова людина і реалізується істинно людська індивідуальність. Закохані поєднуються в одну абсолютно ідеальну особистість [Скляр, 2016, с. 61].

Усе вищевикладене дає підстави вважати, що важливим завданням перекладача при порівнянні культурних концептів є врахування розбіжностей внутрішньої мотивації однакових за формою, але різних за змістом одиниць. Наприклад, червоний колір за своїми фізичними параметрами однаковий у Шотландії, Японії, Китаї, Україні та

Росії, але в кожній культурі він має свої унікальні конотації і підтексти, зрозумілі лише носіям, і тому сприймається ними по-різному. Зокрема, троянда ніколи не мала такого важливого символічного значення на Далекому Сході, як хризантема, лотос або квіти сакури, сливи, бамбуку. Тому переклад виразу "like a red, red rose" японською мовою (赤い赤いバラのようだ / 赤い赤い / 薔薇のようだ) у японців, безперечно, викликає не цілком такі асоціації, як у європейців. Перше, на що ми звертаємо увагу в наведеному перекладі, це слово "bara" (троянда) записане не ієрогліфами 薔薇, як належить, а складовою абеткою *катакана* バラ. У цьому випадку використання абетки є маркером, який вказує на лексему не японського походження. Японський читач одразу розуміє, що автором вірша є чужинець (гайдзін), і відповідно налаштовується на сприйняття тексту як такого, що відображає чужу культуру й чужі реалії. Далі слід зазначити, що червоний колір у Японії так само, як і Китаї, поряд із жовтим і золотим, є кольором храмового інтер'єру. Він використовується в різноманітних декорах. Від шкатулок для зберігання жіночих прикрас до божниць буддійських храмів і таке ін.

Щодо кохання і квітів, що його уособлюють, то яскраво червоний, а саме це мається на увазі у використаному Бернзом рефрені "red-red rose", не можна вважати цілковито уособленням любовних почуттів у японській культурі, хоча слід визнати, що з погляду лексичної сполучуваності та символіки кольору фраза 赤い赤い 薔薇 *aka-aka iro bara* (червона-червона троянда) є цілком зрозумілою й адекватною для носіїв національної японської культури. У зв'язку з цим важливо зазначити, що при перекладі поетичних текстів, які містять метафорично забарвлену лексику, слід звертати увагу на особливості лексичної сполучуваності в різних мовах і відповідно культурах. Наприклад, у далекосхідній, синоцентричній традиції найбільш шанованими квітами є такі, що асоціюються з особистістю благородної людини (君子, кит. jūnzǐ, яп. kunshi, кор. gunja), а саме, сливою (梅, *ume*), бамбуком (竹, *take*), орхідеєю (蘭, *ran/fujibakama*) і хризантемою (菊, *kiku*). У зв'язку із цим, на нашу думку, заслуговує на увагу тривірш відомого японського поета школи Басьо Хатторі Рансецу (服部 嵐雪, 1654–1707) "Гімн кохання":

我 戀 よ
目 も 鼻 も な き
花 の 色

waga koi yo me mo, hana no naki hana no iro
(у моєї коханої немає ні очей, ні носа,
вона ніжно-рожевого кольору, як пелюстка *сакури*)

У цьому тривіршу поет порівнює свою кохану з традиційною японською лялькою, пофарбованою в ніжно-рожевий колір. У неї немає ні очей, ні носа, ні рота, але вона уособлює кохання. Отже, можна вважати, що саме ніжно-рожевий колір пелюсток *сакури* є типовим кольором кохання в Японії.

Отже, як транслювати концепт однієї культури в іншу, особливо, коли йдеться про різноструктурні мови й дихотомічно різні писемності? На нашу думку, для того, аби зробити адекватний переклад вірша Р. Бернза, зокрема, японською мовою, треба як мінімум зрозуміти змістові відмінності формально-однакових, але внутрішньо різних концептів культури. Водночас слід зазначити, що, оскільки японці сприймають поетичний текст переважно візуально, то в японській мові серед засобів особливого емоційного впливу на читача, окрім звукових і кольорових, діють асоціації, зумовлені графічними і графо-стилістичними

(каліграфічними) особливостями і прийомами (рис. 5). У цьому, по суті, й полягають відмінності між різноструктурними мовами і писемностями, а відповідно і способами актуалізації мислення, що визначають специфіку проблеми перекладу. Як усунути ці відмінності й розв'язати проблему? І чи можливо це взагалі? Мабуть, в абсолютних вимірах – ні. Зазвичай цю проблему намагаються вирішувати шляхом дослівного перекладу, що перекидає істину, або манівцями й натяками, але за такої умови багато, якщо не головне, залишається не перекладеним.

Рис. 5. Летючий дракон (стандартне написання: 飛龍)

Справа в тому, що фактично переосмисленню і відтворенню несумірного за багатьма параметрами з мовою перекладу тексту оригіналу піддаються винятково універсальні аспекти чужої культури, втім більшість з того, що належить до специфічно реалемних, національно-маркованих понять, залишається за межами можливостей перекладачів. Інакше й бути не може за визначенням. Адже втілити концептуально-параметрично іншу ментальність у формат своєї – місія до кінця нездійсненна. Зрозуміло, можна вдаватися до коментованого перекладу, але тоді це вже буде не переклад, а коментар, значною мірою обмежений професійною – мовною та лінгвокультурною – компетенцією перекладача.

Хотілося б зауважити, що серед перекладів вірша Р. Бернза "My Love is like a Red, Red Rose" японською мовою немає жодного, який би мав форму, наближену до тривіршів *хайку*, хоча саме вона класична і найпоширеніша в японському віршуванні. Адже в *хайку* акцентується на графічній формі, яка сприймається, передусім, візуально. Усі ж переклади цього вірша Бернза японською мовою фонетичними, або "фотографічними", копіями оригіналу, у яких зберігається формат чужої культури й ментальності. Наскільки близький і зрозумілий такий переклад для традиційного японського читача, в основі ментальної культури якого насамперед є зорове сприйняття поетичних образів, залишається під питанням. Хоча заради справедливості слід зазначити, що внаслідок глобалізації, яка триває у світі протягом останніх 100 років і особливо останніх десятиліть, відбувається процес зближення цивілізацій і культур, їхнє змішення і взаємопроникнення. Це знаходить відображення, зокрема, у сфері культури, моральних стереотипів і, звичайно, мови, що, попри консервативність японської культури, до певної міри стосується і країни Сходу Сонця. Для ілюстрації цього положення можна згадати, наприклад, історичний досвід трансформування і притосування іноземних лексичних запозичень у японській мові, – від *гайрайго* (іноземних запозичень, пристосованих до норм японської фонетики, але часто відмінних від оригіналу за семантичними конотаціями), *васейейго* (неологізмів, побудованих з англійських морфем) до *консюго* (змішаних слів, що містять елементи *гайрайго*, *васейейго* та оригінальні компоненти англійських слів).

Слід зазначити, що прагнення зберегти формальні і змістові особливості оригіналу під час перекладу японцями іноземних поетичних творів своєю мовою є свідченням дії універсального закону японської культури, який суворо розмежовує своє і чуже, виключаючи перенесення чужих реалій до власного етнокультурного середовища та їхню заміну на близькі за змістом свої, фактично залишаючи їх неперекладеними, хоча й дещо змінені формально.

На завершення зазначимо, що запропонована концепція і методика перекладу поетичних текстів у системі концептуально асиметричних культур та різноструктурних мов із дихотомічно протилежними писемностями відкриває, на нашу думку, нові перспективи в галузі теоретичної та практичної компаративістики.

Список використаних джерел

1. Городецкая О. М. Поэтика иероглифа (размышление переводчика). *Восток. Афро-азиатские общества: история и современность*. 2002. № 6. С. 5–24.
2. Григорий Сковорода о счастье, любви и смысле жизни : цитаты. URL : <https://mydynasty.com/info/aforizm/citaty-grigoriya-skovorody-o-schaste-lyubvi-i-smysle-zhizni> (дата обращения : 26.09.2019).
3. Гусейнов А. А., Апресян Р. Г. Этика : учебник. Москва : Гардарика, 2000. 472 с.
4. Иэнага С. История японской культуры / пер. с яп. Б. В. Поспелова. Москва : Прогресс, 1972. 260 с.
5. Калашникова А. В. Ієрогліф як основа художньої структури віршів Лі Цинчжао: проблеми перекладу. *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Філологічні науки*. 2012. Вип. 30. С. 122–127.
6. Конфуций: цитаты, афоризмы, высказывания и беседы. URL : <https://azialand.ru/konfucij-citaty-aforizmy-vyskazyvaniya/> (дата обращения : 26.09.2019).
7. Кэнко-хоси. Записки от скуки (Цурэдзурэгуса) / пер. с яп., вступ. ст., коммент. и указ. В. Н. Горегляда. Москва : Наука, 1970. (Памятники письменности Востока. XXIX). 256 с.
8. Маевский Е. В. Идеография в японском языке. *Окно в Японию : Ассоциация японоведов России*. Москва, 2001. URL : http://ru-jp.org/yaponovedy_maevskiy_01r.htm (дата обращения : 26.09.2019).
9. Паунд Э. Поднебесная. Стихи по мотивам классической китайской поэзии / пер. с англ. А. Кистяковского; прим. В. В. Малявина. *Восток – Запад. Исследования. Переводы. Публикации*. Москва : Наука, 1982. С. 246–290.
10. Пирогов В. Л. Віддзеркалення особливостей філософсько-естетичного і мовного синкретизму "ваго-канго" у літературному творі середньовічної Японії "Цурэдзурэгуса". *Східний світ*. 2008. № 3. С. 180–188.
11. Пирогов В. Л. Специфіка перекладу тривіршів хайку з точки зору дихотомії "ієрогліфічне–буквенно-фонетичне письмо": порівняльно-типологічний аспект. *Studia Linguistica* : зб. наук. пр. 2017. Вип. 5(2). С. 132–144.
12. Скіяр А. В. Любьов как преобразование личности в религиозно-философских воззрениях Владимира Соловьева. *Наукowo-теоретичний альманах "Грані"* / гол. ред. С. А. Квітка. Дніпро : Грані, 2016. № 8(136). С. 58–69.
13. Судзуки Д. Т. Дзен и японская культура / пер. с англ. С. В. Пахомова. Санкт-Петербург : Наука, 2003. 524 с.
14. Liu Lidiya H. *Translingual Practice: Literature, National Culture, and Translated Modernity*. China, 1900–1932. Stanford : Stanford University Press, 1995. 474 p.

Джерела ілюстративного матеріалу

15. Бернс Р. Моя любовь / пер. з англ. М. Лукаша та В. Мисика. Львів : Піраміда, 2014. 416 с.
16. Бернс Р. Стихотворения / сост. И. М. Левидова. На англ. и русск. яз. Москва : Радуга, 1982. 705 с.
17. 『ロバート・バーンズ詩集』 / ロバート・バーンズ研究会編訳. 東京 : 国文社, 2002. 539 頁. (36. поезій Роберта Бернза / пер. яп. мовою Асоціації дослідження творчості Р. Бернза. Токіо : Кокубунся, 2002. 539 с.).
18. 苏格兰诗人 罗伯特·柏恩斯 诗三首. URL : http://blog.sina.com.cn/s/blog_5d810dfb0100cdeb.html (登录时间 : 26.09.2019). (Три вірші шотландського поета Р. Бернза / пер. кит. мовою Цюе Шуй Чітан. 2009. URL : http://blog.sina.com.cn/s/blog_5d810dfb0100cdeb.html (дата звернення : 26.09.2019).

References

- Gorodeckaja, O. M., 2002. Pojetika ieroglifa (razmyslenie perevodchika). *Vostok. Afro-aziatskie obshhestva: istorija i sovremennost'*, 1(6), pp. 5–24.
- Grigorij Skovoroda o schast'e, ljubvi i smysle zhizni (citaty), n.d., [online]. Available at: <<https://mydynasty.com/info/aforizm/citaty-grigoriya-skovorody-o-schaste-lyubvi-i-smysle-zhizni>> [Accessed 26 September 2019].
- Guseynov, A. A. and Apresjan, R. G., 2000. *Etika*. Moscow: Gardariki.
- Ijenaga, S., 1972. *Istorija japonskoj kul'tury*. Translated from Japanese by B. V. Pospelov. Moscow: Progress.
- Kalashnykova, A. V., 2012. Iierohlif yak osnova khudozhnoi struktury virshiv Li Tsynchzhao: problemy perekladu. *Naukovi pratsi Kamianets-Podilskoho natsionalnogo universytetu imeni Ivana Ohiienka. Filolohichni nauky*, 1(30), pp. 122–127.
- Kenko Hoshi, 1970. *Zapiski ot skuki (Tsuresuregusa)*. Translated from Japanese and commented by V. N. Goregljad. Moscow: Nauka.
- Konfucij: citaty, aforizmy, vyskazyvaniya i besedy, n.d., [online]. Available at: <<https://azialand.ru/konfucij-citaty-aforizmy-vyskazyvaniya/>> [Accessed 26 September 2019].
- Liu, Lidiya H., 1995. *Translingual Practice: Literature, National Culture, and Translated Modernity*. China, 1900–1932. Stanford, CA: Stanford University Press.
- Maevskij, E. V., 2001. Ideografija v japonskom jazyke. *Otkrytie v Japoniju*, [online]. Available at: <http://ru-jp.org/yaponovedy_maevskiy_01r.htm> [Accessed 26 September 2019].
- Pound, E., 1982. *Cathay*. Translated from English by A. Kistjakovskij. In: *Vostok – Zapad. Issledovaniya. Perevody. Publikacii*. Moscow: Nauka. pp. 245–290.
- Pyrohov, V. L., 2008. Viddzerkalennia osoblyvosti filosofskostetychnoho i movnoho synkretizmu "wago-kango" u literaturnomu tvorі serednovichnoi Japonii "Tsuresuregusa". *The World of the Orient*, 1(3), pp. 180–188.
- Pyrohov, V. L., 2017. Spetsyfika perekladu tryvirshiv khaiku z tochky zoru dykhotomii "ierohlifichne–bukvenno-fonetichne pysmo": porivnialno-typolohichniy aspekt. *Studia Linguistica*, 5(2), pp. 132–144.
- Sklyar, A. V., 2016. Ljubov' kak preobrazhenie lichnosti v religiozno-filosofskih vozzrenijah Vladimira Solov'eva. *Naukovo-teoretichnij al'manah "Grani"*, 8(136), pp. 58–69.
- Suzuki, D. T., 2003. *Zen and Japanese Culture*. Translated from English by S. V. Pahomov. Saint Petersburg: Nauka.

Sources

- Burns, R., 1982. *Stihotvorenija [Poetry]*. In English and Russian. Moscow: Raduga.
- Burns, R., 2014. *Moia ljubov [My Love]*. Translated from English by M. Lukash and V. Mysyk. Lviv: Piramida.
- Robaato Baanzu shishuu, 2002. Translated into Japanese by Robaato Baanzu kenkyu kai-hen-yaku. Tokyo: Kokubunshia.
- Sugélán shirén luóbótè•bái ēn sī shī sán shǒu, 2009, [online]. Available at: <http://blog.sina.com.cn/s/blog_5d810dfb0100cdeb.html> [Accessed 26 September 2019].

Надійшла до редколегії 15.11.19

V. Pyrogov, Ph. D. in Philology, assoc. prof.
Kyiv National Linguistic University, Kyiv, Ukraine
pyrogov_ukremb@hotmail.com

CONCEPTUAL-PHILOSOPHICAL AND LINGUOCULTURAL SUBSTANTIATION OF TRANSFORMATIONS IN TRANSLATING A POETICAL TEXT FROM ENGLISH INTO JAPANESE AND CHINESE: A COMPARATIVE-TYPOLOGICAL ASPECT

The paper focuses on the problem of translation and translatability of poetic texts with regard to genetically different languages that have dichotomically opposed writing systems, particularly alphabetic and character based ones. On the one hand these are the languages that belong to the Indo-European family, namely, English, Ukrainian and Russian and, on the other, the East Asian languages, particularly, Japanese and Chinese. The core of the study is Robert Burns' poem "A Red, Red Rose" translated into the above-mentioned languages. When translating this poem from English (phonetic) into Japanese (character-syllabic), or Chinese (ideographic) languages, an attempt to convey poet's feelings embodied in the original context with the help of characters, the structural and semantic properties of which are dichotomously opposite to the alphabetic graphemes of the English writing, it is necessary to make substantial lexical and grammatical transformations that do not allow to preserve the identity of the original. In a sense, such translation can be viewed as an attempt to use characters as phonetic signs that correspond to certain lexemes of the original. At the same time, replacing words written in the phonemic way (letters) by whole graph-semantic units (characters), leads, on the one hand, to the loss of specific connotations of the original, and on the other, to the emergence of semantic interference due to multiple meanings of the most characters, therefore preventing adequate perception of the original content by native speakers of the Japanese or Chinese languages. Characters are intended, first of all, to directly fix thoughts as ready-made word forms. Consequently, when translating, or more precisely, interpreting the mental code of the English written tradition, and accordingly poetry, using Japanese / Chinese language, you need to find a way to translate it into the mental code of the Japanese or Chinese poetic tradition. Only by getting more or less successful result one can consider the goal of the adequate translation

accomplished. So, this paper suggests an approach to translating a poetic text from a phonetic into a character language on the basis of semantic and linguocultural analysis of the dichotomically opposed cultural concepts.

Keywords: genetically different languages, East-West dichotomy, poetic text, dichotomically opposed systems of writing, cultural dichotomy, religious dichotomy, opposition "own-alien", cultural concept, translation.

В. Пирогов, канд. филол. наук, доц.

Киевский национальный лингвистический университет, Киев, Украина
pirogov_ukremb@hotmail.com

КОНЦЕПТУАЛЬНО-ФИЛОСОФСКОЕ И ЛИНГВОКУЛЬТУРОЛОГИЧЕСКОЕ ОБОСНОВАНИЕ ТРАНСФОРМАЦИЙ ПРИ ПЕРЕВОДЕ ПОЭТИЧЕСКОГО ТЕКСТА С АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА НА ЯПОНСКИЙ И КИТАЙСКИЙ: СРАВНИТЕЛЬНО-ТИПОЛОГИЧЕСКИЙ АСПЕКТ

Посвящается исследованию проблемы перевода и переводимости поэтического текста относительно различий между разнотипными языками с дихотомически противоположными системами письма – буквенно-фонетического и иероглифического, каковыми, в частности, являются, с одной стороны, языки индоевропейского ареала, а именно, английский, украинский и русский, а с другой, языки Восточноазиатского региона – японский и китайский. За основу исследования взято стихотворение Р. Бернса "A Red, Red Rose", переведенное на указанные языки. Перевод, а точнее интерпретация ментального кода английской письменной традиции и соответственно поэзии, средствами японского / китайского языков, требует поиска способов его трансляции в ментальный код японской или китайской поэтической традиции. Предлагается методика трансляции концептов европейской ментальной культуры в формат дихотомически противоположных японской и китайской культур. При переводе этого стихотворения с английского (фонетического) на японский (иероглифо-силлабический) или китайский (логографический) языки попытка передать мысли и чувства поэта, воплощенные в контексте оригинала, с помощью иероглифов, структурные и семантические свойства которых дихотомически противоположны буквенным графемам английского письма, требует осуществления значительных лексических и грамматических трансформаций, не позволяющих в полной мере сохранить идентичность оригинала. Такой перевод можно рассматривать скорее как попытку использовать иероглифы в качестве фонетических знаков. Вместе с тем, замена слов, представленных фонемным способом на целостные графо-семантические единицы, часто приводит к потере специфических коннотаций оригинала и к возникновению семантической интерференции. Таким образом, только при получении более или менее успешного результата можно считать цель адекватного перевода достигнутой.

Ключевые слова: японский язык, китайский язык, английский язык, украинский язык, русский язык, поэтический текст, дихотомия "Восток-Запад", дихотомически противоположные системы письма, культурная дихотомия, религиозная дихотомия, оппозиция "свой-чужой", концепт, перевод.

УДК 811.222.1'1'42:165.74:165.194:398.3

С. Сопільняк, асп.
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна
sveta_sopilnyak@ukr.net

ЛІНГВОПРАГМАТИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ПЕРСЬКИХ НАРОДНИХ ПРИКМЕТ І ЗАБОБОНІВ

Здійснено спробу з'ясувати лінгвопрагматичний потенціал перських народних прикмет і забобонів на предмет їхньої логічності / алогічності для людини і функцій, які вони виконують у повсякденному житті іранців. Стисло охарактеризовано позиції вітчизняних та зарубіжних науковців щодо проблеми вивчення та систематизації народних прикмет і забобонів, причин та наслідків функціонування цих мовно-культурних одиниць у людських спільнотах, розглянуто запропоновані дослідниками класифікації. Деякі вчені причиною віри людини в прикмети й забобони вважають страх, а також намагання пояснити явища навколишнього середовища, які виходять за межі повсякденного досвіду і не вкладаються у звичні уявлення. Не викликає сумніву, що уявлення, які лежать в основі цих мікротекстів, походять із сивої давнини, але попри їхній специфічний, часто алогічний характер, вони настільки вкорінилися у свідомість людей, що продовжують функціонувати в сучасних спільнотах як своєрідні культурні константи, настанови, що регулюють повсякденну поведінку людини. Вчені поділяють народні прикмети й забобони на об'єктивні та необ'єктивні. Об'єктивні, або ж справжні, прикмети ґрунтуються на багатовіковому досвіді та спостереженнях поколінь, вони мають логічне пояснення, і тому наслідувати їх корисно. Необ'єктивні, або ж хибні, прикмети й забобони відображають неральні, неіснуючі зв'язки між явищами, людиною і природою, вони є неправдивими й містять у своїй основі вимисел. Окреслено деякі особливості функціонування логічних та алогічних перських прикмет і забобонів порівняно з українськими у відповідних лінгвокультурних спільнотах. Встановлено, що ці мікротексти виконують низку функцій у повсякденній діяльності людини, зокрема регулятивну, прогностичну, аксіологічну, морально-етичну, психотерапевтичну та ін. Зроблено висновок про те, що вивчення народних прикмет і забобонів із позицій лінгвопрагматики відкриває шлях до кращого розуміння процесів осмислення навколишньої дійсності представниками певної лінгвокультури, які завжди характеризуються яскравою етноспецифікою.

Ключові слова: лінгвопрагматика, народна прикмета, забобон, лінгвокультура.

У межах сучасної антропоцентричної лінгвістики особливо актуальними стають дослідження, виконані з позицій таких напрямів, які демонструють увагу до вивчення мовних явищ у тісному зв'язку з практичною діяльністю людини та її повсякденним досвідом. Одним із таких напрямів, що нині динамічно розвивається, є лінгвістична прагматика. Сучасний прагматичний напрям у лінгвістиці дозволяє більш глибоко досліджувати специфіку мовної поведінки людини, аналізувати особливості використання мови в процесі спілкування. В одному з навчальних посібників із лінгвопрагматики остання визначається як галузь мовознавства, що вивчає функціонування мовних знаків у мовленні в аспекті відношення "знак – користувач знака". Метою лінгвопрагматики є вивчення мови в широкому контексті – соціальному, ситуативному, психологічному, культурному тощо, тобто дослідження мови як засобу комунікації [Кенжабалина, 2012].

Вивчення народних прикмет і забобонів у світлі сучасних напрямів лінгвістичної науки є одним із найважливіших завдань перської лінгвокультурології. Як зауважує Н. Н. Фаттахова, дослідження принципів класифікації, побудови та функціонування народних прикмет і забобонів із позицій нових перспективних напрямів, які зосереджують увагу на соціально-антропологічних чинниках, дозволяє вирішити ряд проблем, пов'язаних із збереженням у мові соціальних і індивідуальних, мовних та екстралінгвістичних знань [Фаттахова, 2004, с. 169].

Важливим поштовхом до вивчення народних прикмет і забобонів стали праці таких вітчизняних і зарубіжних дослідників, як: М. Гнатюка, О. Зав'ялової, мітрополита Іларіона (І. Огієнка), М. Кулькової, Л. Минько, І. Пасічник, М. Русина, В. Скуратівського, С. Токарева, Н. Фаттахової, О. Христофорової, М. Шахновича та ін. [Гнатюк, 1966; Зав'ялова, 2013; Кулькова, 2011; Минько,